

ANTON KRAMBERGER

Profesionalizacija sociologije – težaven projekt

Ko se diplomant sociologije zaposli na nekem delovnem mestu, velikokrat na vprašanje, kaj je po poklicu, ne odgovori, da je sociolog, ampak običajno kar opiše svoje delovno mesto. Ta odmik od izvirne izobrazbe pri zaposlovanju seveda ni značilen le za sociologe, ampak je prisoten še pri marsikaterem poklicu. Toda za sociologe na Slovenskem je značilno, da je le redkokdo doživel realizacijo svojega poklica zunaj ozkih kanalov šolske pedagogike in inštitutskega raziskovanja. Torej lahko govorimo o določeni krizi identitete sociologov, o težavnosti prehoda sociologov v nešolska delovna okolja oziroma o problemih njihove profesionalizacije. V tem prispevku skušam problematiko slovenske profesionalizacije sociologije nekoliko razširiti z izkušnjami drugih držav. Videli bomo, da pri svojih problemih nikakor nismo osamljeni.

Izvorno vprašanja sociologije – zakaj sploh smo?

Za dilemo, pred katero stoji sociologija že vrsto desetletij, namreč, ali je sociologija sploh znanost in poklic, si zelo rad sposodim izjavo angleškega ekonomskega sociologa Ronalda Meaka. V svojem znamenitem nastopnem govoru pred izbrano akademsko publiko leta 1957 je dejal, da gre lahko pri različnih pogledih na dogajanje v družbi za enako izhodišče: tako ekonomija kot sociologija gledata na družbo kot na neke vrste stroj, ki deluje po svojih notranjih zakonitostih. Takšno izhodišče namreč daje obema vedama upanje, da se lahko znanstveno (predvidljivo) ukvarjata s predmetom svojega proučevanja.

Izhodišče je isto, toda obravnava »stroja« je lahko diametralno različna. Namreč, gre za razhajanja, kaj je socialni problem in kje je gibalno družbene akcije. Družba kot svojevrstni stroj se od pospešene menjave dalje (mala renesansa, 11. stoletje v Evropi) giblje razcepljeno, po dveh tirih: kot razpoznavni ekonomski mehanizem (ekonomske izboljšave) in kot razpoznavni družbeni stroj (socialne relacije in norme). Vsaj štiri stoletja obstajata med misleci, ki reflektirajo ekonomsko in družbeno dogajanje, v osnovi dve različni izhodišči. Na eni strani so zagovorniki mnenja, naj pospešeni ekonomski mehanizem toliko popravimo, da se bo ta bolje prilegal družbenemu stroju (politična ekonomija, kritična sociologija). Na drugi strani so zbrani predstavniki nasprotnega mnenja, namreč, da je ekonomski stroj pač neustavljiva razvojna danost, ki se mu mora družbeni stroj hočeš-nočeš prilagajati (ekonomika, »znanstvena« sociologija). Pri obeh izhodiščih je za družboslovce kot posestnike določenega znanja o družbenem stroju dovolj dela.

Ta slikovita parabola o dvojni dinamiki družbenega ustroja kljub splošnosti vsebuje debelo zrno resnice. Ritualizirani družbeni ustroj zgodnje srednjeveške evropske ekonomije (morala, dogmatika, etika, socialni nadzor) je prežemal vsakodnevno življenje ljudi v lokalnih skupnosti do nerazpoznavnosti. Šele novoveške izkušnje so z vidika doživljanja sveta razcepile do problema. Prvi globalni razcep se je uveljavil z razkolom katoliške cerkve, sledili so drugi. Ni torej čudno, da so prvi začetki ekonomske teorije zaviti v predavanja in besedila z naslovi, ki tematizirajo moralo (D. Hume, Turgot, Ferguson, Scott, A. Smith idr.). In tako je ostalo do danes.

Od najzgodnejših avtorjev dalje v sociologiji poteka linija ločitve glede stališča, na kakšen način sociologija je/lahko znanost (tradicija A. Comte, H. Spencer), na kakšen pa ne (tradicija S. Simon, K. Marx). Linija ločitve je torej z Meakovim vprašanjem – ali pripeti družbeni ustroj na ekonomski stroj ali obratno, ustaviti ekonomski stroj – dobro zadeta. Preko te linije je skoraj do včeraj v sociologiji vela mrzla ignoranca, drugič hladno prenašanje, včasih je planila tudi iskra razprave, prav plodne debate pa ni bilo moč zaslediti nikoli. Bolj kot za znanstveno prepričanost gre najverjetneje za delovanje socializacijskih vrednot kulturnih krogov, ki so povezani z razvojem posameznih regij, dežel, in za moč njihovih tradicij. V najnovejšem času je ta razcep razpršeno socializiran tudi kot temeljna razvojna dilema v razrahljani Vzhodni Evropi.

Od filozofije k empiriji in nazaj?

Zaradi omenjenih razlogov se sociološka debata o tem, ali sociologija je znanost ali ne, pod težo ogroženih vrednot in kulturnih reminiscenc nenehno ukrivlja na filozofsko raven: zaradi esencialnih, še bolj pa ontoloških projekcij, ki so kulturno pogojene, se nasprotni strani velikokrat odreka pravica, da bi medsebojno prilagajanje ljudi bila stvar ljudi samih – prej je to stvar načel in gnosticizma, mnenja legitimnih elit, v najnovejšem času tudi politike.

Nekaj premikov k sekularizaciji vroče sociološko/filozofske razprave so prinesli prav filozofi Zahoda: na primer, Kuhnova analiza znanstvene revolucije je bila začasno sklenjena z ugotovitvijo, da je prava raven diskurza o produkciji znanja dejansko analiza znanstvenih organizacij, ki to znanje producirajo. Torej zelo zemeljska zadeva.

Morda najdragocenejši prispevek tovrstnih razprav je bilo spoznanje, da je tudi znanost, zlasti družboslovje, družbeni proces. To spoznanje je premaknilo razpravo s področja filozofije v področje empiričnega raziskovanja. Vsaj začasno.

Amerika – zgled neuspelega projekta profesionalizacije sociologije

O zgodovini sociologije kot o zaporedju zaokroženih miselnih sistemov je bila napisana vrsta del. Mnogo manj pa je poskusov, da se razišče raznovrstnost praktičnih oblik organiziranja in institucionaliziranja sociologije. Zato je izredno dragocena knjiga S. P. Turnerja in J. H. Turnerja *Sociologija – nemogoča znanost* (angl. *The Impossible Science – An Institutional Analysis of American Sociology*, 1990), v kateri se avtorja, sicer temeljno različnih pogledov o vlogi sociologije kot znanosti, strinjata, da organizacijski razvoj sociologije (v Ameriki) ovira in zadržuje oblikovanje sociologije kot koherentne znanosti.

Kakšen pomen ima organizacijski razvoj sociologije na sociologijo kot znanost? Vse tako kaže, da bistvenega! To je hkrati tudi vprašanje, kako se sociologija institucionalizira, kakšno bazo virov uporablja za svoje dejavnosti. Analiza virov, ki omogočajo, da sociologija deluje kot akademska disciplina, nam pomaga razumeti, da je korespondenca med produkcijo idej in naravo virov, ki so sociologom na voljo, tako velika, da lahko govorimo o prostovoljno omejeni akademski svobodi sociologov in tudi o prilagajanju profesionalnih aspiracij sociologov virom.

Korespondenca med institucionalno strukturo sociologije kot akademske discipline, med produkcijo idej ter znanja na eni strani in razpoložljivimi viri za izvajanje te dejavnosti na drugi strani seveda ni popolna. Lastno logiko imajo tudi ideje same (invencija), vendar se brez realne podpore hitro razblinijo. Na zmanjšanje korespondence med organizacijo discipline in naravo njenega znanja lahko znatno vplivajo tudi notranji konflikti sociologov (nadzor virov ipd.), ki razcep-ljajo idejne tokove v struge (rokave?) in ohranjajo vsebinsko razpršitev. Toda dolgoročno gledano je poskus sociologije, da se ohrani kot akademska disciplina, da se institucionalizira in profesionalizira, vendarle podrejen virom. Odmevne sociološke ideje so proizvod ljudi in organizacij, za kar vse se zahtevajo denar, čas, intelektualni kapital, kolegialnost, študenti, knjižnice, drugi pripomočki in infras-trukturni viri.

Sedanje stanje sociologije kot vede odseva akumulirani učinek nekdanjih raz-položljivih virov in prispevkov generacij posameznikov, ki so želeli ustvariti in nato vzdrževati intelektualno podjetje, imenovano sociologija. S. P. Turner in J. H. Turner prepričljivo zagotavljata, da vsa teorija in metode ameriške sociologije na eni strani ter organizacijska struktura na drugi strani verno izražajo vpliv virov, s katerimi so poskušali »potisniti« vedo v ameriški akademski sistem, jo institucionalizirati in profesionalizirati. Končni proizvod je po njunem tak, je organizacija (institucionalizacija) discipline raznovrstna in razpršena, stalnih strank »profesija« nima, razen študentov (je torej »samoprehranjevalna veriga«), njena trenutna organizacija pa onemogoča integracijo sociologije ne le v smislu znanosti (teorije), ampak tudi v smislu profesionalnosti (stanovsko združenje, etika, regulacija notranjih in zunanjih odnosov).

O tem, ali so te ugotovitve tragične ali spodbudne, bom nekaj več spregovoril na koncu prispevka. Tu naj omenim le še tri kratke refleksije o problemih sociološke stroke iz mednarodnega okolja.

Profesionalizacija sociologije – tri poučne refleksije

a) ISA – Mednarodna sociološka asociacija

Prva refleksija se nanaša na mednarodne sociološke asociacije (ISA), ki šteje okrog 50 raziskovalnih komitejev. V zadnjih letih je bilo v organizaciji čutiti zastoj, povezan tudi s splošno gospodarsko recesijo. Značilnost te asociacije so vse bolj postajali odtujeni seminarji, srečanja in »prileti-razdeli članek-odleti« praksa. Zato so v vodstvu te, od članstva precej odtujene hierarhične organizacije, razpos-lali komitejem in članom napotek, naj vsi raziščejo svoje tržne okoliščine in mož-nosti. V maju 1992. leta je bila celo konferenca v Anatu, v Španiji, z naslovom Uporaba socioloških raziskav. Odgovornost za razvoj/prodajo vede, za »zalivejanje koreninskega sistema« asociacije, je bila prepuščena praktikom, študentom,

učiteljem, profesorjem, oddelkom, raziskovalnim timom, inštitutom, najmanj pa ISI, ki si je vzela le to pooblastilo, da »galvanizira« sociologijo po vsem svetu (navedek po Margaret Archer, predsednici). Desetletno krizo sociologije v Angliji, v času sociologiji nenaklonjene vlade M. Thatcher, so na primer reševali dobri učitelji, ki so ohranili raven povpraševanja za vpis na sociologijo na primerni ravni.

Izhod iz institucionalne in profesionalne krize sociologije naj bi bile za ISO prav vse prakse, ki ohranjajo povpraševanje po sociološki analizi. K sreči je sociologija zelo »širokosrčna cerkev«, vase vsrkava vse, od »mednarodnih primerjalnih študij« do »konverzijske analize« (Pawson, ISA RC Newsletter No. 34, 1992, str. 13). Nekako najaktualnejša potreba je verjetno ta hip za evaluacijskimi raziskavami – analiza dosežkov (ali propadov?) socialnih politik in programov. Praksa je po deželah različna: v Ameriki je to posebej organizirana inštitutska profesionalna praksa z lastno profesionalno strukturo in publikacijsko industrijo. V Angliji to počno vladne raziskovalne enote ali pa čisto navadni marketinški raziskovalci, sociologija ni najbolj razpoznavna na tem področju – zakaj?

Pawson pravi, da sta za to vsaj dva razloga: ali sociologi kot postmodernisti verjamejo, da je politika odmrta, ali pa so upravičeno (!) zaskrbljeni, da bi postali preveč domišljivi, če bi na hitro zabredli v politično močvirje. No, ne glede na obotavljanja pa je verjetno vsepovsod dovolj razlogov za razširitev evaluacijskih raziskav: časi so zoprn, problematični in neznosni, mnogo je organizacijskih, profesionalnih in drugih skupin pritiska, ki si z evaluacijo programov, storitev, idej in celo politik žele zmanjšati tveganje, preden prično z resnimi akcijami (vlaganji). Kako bodo odreagirali sociologi na te izzive, je do neke mere celo predvidljivo: kvaziekperimentalni raziskovalni načrti pretrdih kvantitativcev bodo evaluacijske raziskave spremenili v podporo »nič-ne dela-tako-kot-je-treba« programov; fenomenološki »evaluatorji« se bodo pojavili kot naslednja stranka in bodo s strategijo reševali taktične probleme, pri čemer bo njihovo strategijo lahko evalviral le čas. Kar morda v sociološki družini najbolj manjka, so resni raziskovalci srednjega dometa, ki svoje raziskave naslanjajo na sociološko teorijo.

Iz te kratke zgodbe o delovanju ISE je jasno razvidno, da ISA ne ponuja sociološko profesionalne rešitve nakopičenih problemov, tudi zaradi tega ne, ker »scientificacija« sociologije ni avtonomna in ne omogoča avtonomnega procesa profesionalizacije te vede. Splošen poziv ISE k iskanju tržnih niš in kakršnih koli strank pa je neposredni uvod v razpad sociologije kot profesije.

b) Primer iz Vzhodne Evrope (Madžarska)

Druga refleksija se tiče položaja sociologije in sociologov v vzhodnoevropskih državah. Natančneje, izkušnja je povzeta iz Madžarske (Tamas Rudas, madžarski družboslovni metodolog), njene izkušnje pa so vsaj deloma posplošljive tudi na druge države tega območja. Položaj družboslovja je bil v teh krajih v preteklosti precej ujet v dihotomijo apologija/disidentstvo, ki jo je narekovala nestrpna nomenklatura, tipična oblika politične organiziranosti držav, ki zaradi nižjega razvojnega stadija in ohranjanja tradicionalnih elit razvijajo redistribucijske sisteme mimo tržnih mehanizmov. Problemi, ki bi jih radi rešili tamkajšnji sociologi, da bi po vstopu v akademijo dosegli vsaj začetno fazo profesionalizacije, so precej stvarnejši. Sociološke projekte naročajo v glavnem vladne službe in skladi in je zavezanost temu naročniku/viru opazna tudi v vsebini; sociologi tako avtonomijo nehote iščejo v metodologiji.

Zaradi nizkega standarda ljudi je večina socioloških projektov sestavljena iz pogodbenih sodelavcev, zato je za najnižji dvig nad raven revščine potrebno neverjetno prizadevanje sociologov, ki delajo na preštevilnih projektih. Infrastrukturne in računalniške zmogljivosti so za silo zadovoljene, toda zmogljivosti se delijo med več ljudi, programska oprema je sumljivega izvora. Tudi poskusi legalizacije črnih kopij specialne programske opreme ne dajejo sadov, ker je tudi za Zahod normalna cena s popustom za standard ljudi v teh državah previsoka. Prednost materialnih potreb je drugačna kot na Zahodu in edini vir, ki je na razpolago, četudi praktično nima cene, je človeški kapital. Knjižnice so neurejene, revijalni tisk prihaja le v curkih, gradivo javnih knjižnic je privatizirano, rezultati raziskav in baze podatkov so slabo arhivirane. Aktivno znanje tujih jezikov ni razširjeno, pri vseh problemih se za kakovosten in aktualen članek porabi nekajkrat več časa kot na Zahodu. Sociologi imajo med šolanjem zelo malo praktičnih predmetov o tem, kako se pišejo članki, prošnje, kako se predava in nastopa na srečanjih.

Čas renesanse – v političnem smislu demokratizacija – ima za razvoj znanosti in tudi sociologije v teh državah posebne razsežnosti. Znova gre za vprašanje virov, ki omogočajo sociologiji, da se ukvarja s svojimi dejavnostmi. Tako znanost in politika dobivata razsežnosti komercializacije. Javna sredstva se krčijo v korist komercialnih, problem je v tem, da tisti najmanjši sklad infrastrukture in znanja, ki je shranjen po knjižnicah, oddelkih in v kolektivnem delu sociologov, razpada in ni jasne poti, kako ga fizično ohranjati, vzdrževati in nadgrajevati, ob tem da je gibljivost ljudi in njihovih aranžmajev velika. Ob tem pa raznovrstni finančni aranžmaji posameznikov ne omogočajo vzdrževanja javnih sredstev. Tista javna politika, ki bi pri obstoječi infrastrukturi rada zadržala ljudi, zadene na njihovo sredobežno težnjo in slabo motiviranost, takšna javna politika, ki bi rada mobilnim sociologom naložila še skrb za infrastrukturo, pa zadene na vprašanje privatizacije in javnih sredstev.

Skratka, refleksija o stanju sociologije v vzhodnoevropskih državah nam lahko nekaj pove o strukturnih problemih vede, ki se bodo skoraj gotovo reševali v nagli navezavi socioloških vsebin na vire financiranja, najverjetneje na državo. Takšen institucionalni razvoj sociologije pa ponovno priča o težavnosti konstituiranja sociologije kot znanstvene vede, pa tudi o njeni težavni preobrazbi v profesionalno vedo.

c) Sociologi v ESF, Evropski znanstveni fondaciji

Tretja refleksija se dotika izkušnje evropskih sociologov oziroma družboslovcev, ki so združeni v enem od štirih ustanovnih komitejev, v Odboru za družboslovje (Standing Committee of Social Sciences) Evropske znanstvene fondacije (ESF, European Science Foundation), ki ima okrog 60 institucionalnih članic, raziskovalnih svetov, akademij in inštitutov. Ta izkušnja dokaj verno izraža trenutno stanje v evropski sociologiji, ki skuša učvrstiti primerjave med državami.

V Zahodni Evropi se je družboslovje ukvarjalo pretežno z industrijskim procesom in socialnimi politikami, na tej podlagi se je po drugi svetovni vojni pod ameriškim vplivom oblikovalo tudi akademsko, avtonomno družboslovje. Nove teme, na primer tvegane tehnologije in problematika okolja, pa v akademsko sfero še niso sprejete. Zato je v ospredju potreba po mednacionalni povezavi družboslovja, ki hkrati skuša podpirati evropske integracijske procese.

Vpliv te integracijske potrebe in podpore naj bi premagal slabe težnje, ki ovirajo učinkovitejšo mobilizacijo družboslovja v Skupnosti:

- še vedno prevladujoče ukvarjanje z nacionalnimi vprašanji,
- velike vrzeli v obsegu in kakovosti nacionalnih podatkov,
- šibkost vezi med internacionalnimi institucijami,
- potrebo po izboljšanju in razvoju človeških virov,
- korekcijo o slabem ugledu družboslovja.

Poslednja točka zgovorno govori o »napačni« podobi družboslovja kot o neznanstveni vedi, ideološko podrejeni politiki, s pomanjkanjem znanstvene strogosti (zloraba sociologije za socialno inženirstvo). Če družboslovju ne moremo pripisati racionalnosti, logike in sistematskega obravnavanja evidenčnega gradiva, potem je seveda vprašljiva akademskost kot edina podlaga za profesionalno naravo sociologije.

Projekti za profesionalizacijo sociologije v Sloveniji

Na slovenskem sociološkem srečanju z naslovom Slovenija – dve leti pozneje. Kje smo in kam gremo? v Portorožu, aprila 1993, je bila profesionalizacija sociologije obravnavana z več vidikov. V plenarnem delu so se je dotaknili predavatelji, ki so govorili o tesni povezavi aktualnih družbenih in političnih tem s sociološkim raziskovanjem. Zanimiva misel je morda tista iz predavanja Grega Tomca, da razpolagamo z modernimi osebami in temami, nimamo pa modernih relacij, morda institucij.

Pomanjkanje institucij, ki bi moderneje od dosedanjih institucij predstavljale profesionalnost sociologije, je bila naslednja tema. Ali sociologija v Sloveniji potrebuje inštitut za strateško ukvarjanje z razvojnimi vprašanji? Vprašanje je odveč, če so za to volja in sredstva, vendar si pri razmišljanju o usodi takšnega inštituta lahko pomagamo s sistematizacijo podobnih projektov v svetu.

Po vstopu sociologije v akademsko okolje je bilo več poskusov, da bi sociologijo kot disciplino reformirali, da bi ji dali drugo podobo. Govorimo lahko o štirih idealnih tipih sociologije kot projekta, ki naj profesionalizira disciplino:

a) *Sociologija kot splošna družbena veda*; izkazalo se je, da je ta projekt nepopularen, ima običajno malo študentov, potrebuje izvrstne učitelje in bogato podporo; preživi lahko le kot majhna komponenta širše vede;

b) *Sociologija kot reformna veda, ki obravnava družbo kot potencialnega pacienta*; poglobljeno vprašanje, ki se postavlja pri tem projektu, je naslednje – zakaj bi politiki dovoljevali univerzitetno disciplino, ki zaposluje avtoritarne kritike družbe? Iz prakse je razvidno, da ta smer sociologije lahko preživi zgolj v posebnih okoliščinah, kjer je več političnih grupacij (npr. Cerkev proti laični politiki ipd.). Instrument preživetja je institucionalna podpora ali pa čvrste konvencije akademske svobode. Ta smer gre pogosto v socialno akcijo, največkrat je njena usoda takšna, da jo »kritizirani« kupijo in si s tem zagotovijo informacije iz prve roke. V Ameriki so od te smeri preživeli le empiristi (P. Lazarsfeld), gibanje se okrepi, kadar vlada nezadovoljstvo z družbeno stvarnostjo.

c) *Sociologija kot praktična ekspertiza* – v ozadju teh projektov je zamisel, da je sociologija poklic, ki odgovarja na povečano povpraševanje po posebnih informacijah. Naročniki bi lahko bili vladni oddelki, učitelji in administratorji, regionalni planerji in uradna statistika. Ta smer ima korenine v ideji o javni blaginji, izšolani sociologi konkurirajo za delo s socialnimi delavci. Slaba posledica povezovanja z drugimi poklici je v postopni izgubi identitete sociologije.

d) *Sociologija kot planerska disciplina za evalvacijske študije* (angl. policy

studies); izkazalo se je, da povezava sociologije s planiranjem za disciplino ni hvaležna reč. Dolge in vroče razprave o udinjanju sociologije raznim planerskim zamislim so bile potrjene s prakso, da so bile zlasti v kriznih časih napovedi sociologov povsem zgrešene. Znotraj te smeri obstaja evidenca, da projekt sociološkega strateškega napovedovanja dogajanja sicer lahko uspe, vendar le v povezavi z močnimi osebnostmi! Skoraj vedno pa se izjalovi kot institucija, še zlasti potem ko močne osebnosti odidejo. Prostor se napolni s »slabimi« sociologi, ki imajo manj profesionalnih izkušenj in ugleda, zato se institucije praviloma spremenijo v gojišče »birokratskih tehnikov« (poimenovanje po Merton in Lerner, 1951).

Te štiri možne poti preoblikovanja sociologije imajo vse svojo lastno zgodovino, različno v različnih državah. Tudi v Sloveniji lahko pod te projekte razvrstimo različne poskuse profesionalizacije sociologije iz preteklosti in tudi iz sedanjosti.

Nesporno so poglavitni vir reprodukcije vede študentje in šolski sistem. Veda se ohranja zaradi notranje logike, pravih odjemalcev zunaj šolskega sistema ni. Proces odločanja v političnem in poslovnem svetu, kjer je naravno okolje za družboslovje, je tekmovalno polje, na katerem konkurira več ved.

Slovenski sociologi se teh dilem bolj ali manj zavedajo. Na posvetovanju v Portorožu so po daljši razpravi skušali poiskati tiste zamisli, ki bi sociologijo kot poklic na Slovenskem učvrstile. Med glavnimi zamislami so bile:

izdelati je treba »osebno izkaznico« slovenske sociologije v zadnjih tridesetih letih, da bomo doma in mednarodno bolj razpoznavni. Sociološko znanje o Sloveniji se lahko širi le na ta način, da tradicionalni razcepi slovenske družbe postanejo glavna tema socioloških razprav – do zdaj se tudi sociologi med seboj še niso zedinili, kateri so ti razcepi.

Kljub težavnemu obdobju je treba dalje vlagati v teoretično sociologijo, ki naj komunicira s svetovnim sociološkim teoretiziranjem. Zanimarjanje teoretske kulture je po mnenju udeležencev razprave žaganje veje, na kateri sociologi sedijo.

Iskanja zaposlovalnih možnosti sociologov ne smemo zanemarjati: poleg poučevanja so tu še implementacije različnih socialnih programov, ki nastajajo kot potreba po izboljšanju ekonomskih, demografskih in kulturnih problemov. Vmesni člen med teorijo in prakso bi lahko zato bili različni praktični projekti, ki izboljšujejo kakovost življenja, pri čemer je sociološko znanje lahko dobro izhodišče za uspešnejšo realizacijo takšnih programov.

Prehodne misli

Profesionalizacija sociologije ne more ubirati bistveno drugačnih poti kot drugi (akademski) poklici. Do zdaj sta znani dve glavni smeri profesionalizacije poklicev: prvič, s scientifikacijo znanja, drugič, s sindikalno organiziranostjo in zaščito poklicnega znanja. Prva pot je akademska, druga pa interesno dogovorna. V obeh primerih je potrebna konvencija o splošni koristi nekega poklicnega znanja z državo. In v obeh primerih je notranja hierarhija poklica funkcionalna zaščita profesionalnosti.

Problem sociologije ni v njeni nezadostni akademskosti ali v slabi sindikalni organiziranosti. Njen problem je v pomanjkanju stalnih odjemalcev. Potreba po posebnih informacijah, ki jih lahko ponudi sociologija, se lahko razvije le v strukturirani družbi, v kateri se horizontalna nepreglednost nad dogajanjem nadomešča

z reduciranimi vertikalnimi vpogledi v bistvo dogajanja. V tem smislu je sociologija obsojena na stalno spreminjanje odjemalcev, zlasti v dinamičnem okolju sodobnega iskanja razvojnih možnosti.

Poseben problem sociologije na Slovenskem je po mojem slabo razširjena vednost o glavnih potezah socialnih razcepov v Sloveniji. Preveč smo posnemali in premalo proizvedli. Tako smo zdaj ob velikanskih spremembah v družbi brez pravih strinjanj in brez pravega orodja za analizo. Usodno za razvoj sociologije kot profesionalnega projekta bi bilo, če bi šli v boj s hudo konkurenco na trgu informacij nepripravljeni. Zato je treba razmisliti, ali ni ta trenutek za nekonsistentno sociologijo na Slovenskem najprimernejša asociativna strategija preživetja? To bi pomenilo: urediti vrste in se prešteti, urediti arhive, baze podatkov in informacij, predstaviti glavna spoznanja v publikacijah, postati razviden v komunikaciji z okolico.